

Az elsőfokú tárgyalás elmulasztásának következményei — a jogalkotás fejlődésének tükrében

I. A mulasztás jogi természete

A polgári perjognak egyik jelentős problémája a perbeli mulasztás kérdésének mikénti megoldása. A perben valamely perbeli cselekmény elvégzését elmulaszthatja a bíróság és elmulasztják a felek, valamint egyéb személyek is. A bíróság mulasztása azonban főként a perorvoslatok körébe tartozó kérdés. Így tanítja ezt régi Polgári Perrendtartásunkat tárgyaló egyik legkiválóbb burzsoá tankönyvünk írója, Magyary Géza.¹

A bíró eljárási szabályt sértő mulasztása a perorvoslatokkal hozható helyre. Határidők meg nem tartása a bíróság részéről fegyelmi következményekkel járhat. A törvény egyébként kimondja [Pp. 225. § (6) bek.], hogy a bíróság azt a mulasztását, hogy az ítéletben nem rendelkezett olyan kérdésről, melyről a rendelkezés jogszabály értelmében hivatalból kötelező, hivatalból bármikor pótolhatja.

Ebben a dolgozatban azonban most csak a felek perbeli mulasztásával foglalkozunk. Tulajdonképpen *mi tekinthető a polgári perben mulasztásnak?* Az, ha a fél valamely perbeli cselekményt a megfelelő határidőben vagy az arra kitűzött határnapon nem, vagy nem megfelelően végez.

A fél többféleképpen mulaszthat. A mulasztásnak az irodalomban szokásos két faja: a teljes mulasztás és a nem teljes, részleges mulasztás. Ha a fél a határnapon nem jelenik meg, vagy megjelenik, de egyáltalán nem cselekszik, illetőleg a határidőben nem végzi el a perbeli cselekményt, a fél *teljes mulasztásáról beszélünk.*

Ha a fél a határnapon megjelenik, de csak részben nyilatkozik, vagy a határidőben a megfelelő cselekményt csak részben végzi el, a fél *részleges mulasztásáról*; vagy ahogyan ezt régebbi perjogi irodalmunk nevezte, hiányos cselekvésről beszélünk.²

A mulasztás rendezése nem egyszerű feladat. Szabályozását megnehezíti az a körülmény, hogy a fél mulasztása több okra vezethető vissza, és ezeket nem könnyű közös nevezőre hozni.

1. A fél perbeli mulasztásának szabályozásánál a probléma abból adódik, hogy a polgári pernek egyik fogalmi eleme a felek *kétoldalú meghallgatása*: audiatur et altera pars. A szocialista perjogi irodalom ezt a felek egyenjogúsága elvének, mint eljárási alapelvnek az egyik elemeként ismeri.

Magyary szerint a kétoldalú meghallgatásnak az a tulajdonképpeni rendeltetése, hogy a bíróság azokról a múlt tényekről, amelyek a jogvédelem alapjául szolgálnak, első-sorban minden más forrást megelőzőleg, a felek ajkáról győződjék meg. A tárgyaláson bontakozik ki a maga teljességében a kétoldalú meghallgatás elve, a per contradictorius jellege.

¹ Magyary Géza: Magyar polgári perjog, Bp. 1940.

² Farkas József: A perbeli mulasztás. Polg. perjog. Bp. 1953.

2. Farkas József mutat rá arra, hogy a mulasztás szoros kapcsolatban van a *rendelkezési elvvel*: „A fél távolmaradása, mulasztása negatív rendelkezés, ugyanúgy, mint az, hogy a beismerés is rendelkezés — bár az olyan jogrendszerben, amelyben a beismerés felment a bizonyítás alól. Természetesen a mulasztás *nem mindig rendelkezés, de lehet a fél negatív rendelkezése*. Lehet a mulasztás tudatos, amikor arra irányul, hogy a bíróság ezen negatív rendelkezés folytán alkalmazza a tárgyalás elmulasztása következményeként kilátásba helyezett szankciót.”³

A burzsoá perjogban a mulasztás szabályozása a kapitalista értelmű rendelkezési elv folyománya. A kapitalista rendelkezési elv szerint az állam a polgári per jog területén is teljes rendelkezést enged nemcsak a per tárgya, hanem gyakran a per jogi eszközök terén is a feleknek függetlenül attól, hogy az általuk választott eljárási cselekmények alkalmasak-e az igazság kiderítésére vagy sem. Döntő kérdéssé tették e téren azt, hogy a fél megjelenése kötelesség-e vagy csak joggyakorlás. (Magyary, Plósz, illetve Bülow, Várady). Ez az elméleti vita a burzsoá jogászok között még ma is eldöntetlen, és szoros kapcsolatban áll a mesterkéltt jogviszonyelméletek különböző változataival.

A szocialista polgári perben is felmerülhet a kérdés, hogy a bíróság előtt való megjelenés kötelessége-e a félnek, vagy pedig joga.

E kérdés megoldásánál a polgári per célját kell vizsgálat alá vennünk, az ún. „anyagi igazság” kérdését. A feleknek a jóhiszemű pervitel elvéből kifolyólag éppen úgy kötelességük az anyagi igazság érvényrejuttatását elősegíteni, mint ahogy a bíróságnak kötelessége az anyagi igazságra való törekvés. A félnek tehát kötelessége a bíróság előtt megjelenni olyan esetben, amikor részvétele nélkül a per nem, vagy csak nagyobb nehézségek, a tárgyalás elhalasztása stb. útján dönthető el az anyagi igazságnak megfelelően. Olyan esetben, amikor a fél megjelenése a per céljának eléréséhez nem szükséges, a félnek nem kötelessége megjelenni, de a feleknek a kétoldalú meghallgatás elvéből kifolyólag természetesen joguk van megjelenni.

Ennek megfelelően alakult a perrendtartás szóhasználata is, így a bíróság megidézi a feleket akkor, ha jelenlétük szükséges. Az idézésre való személyes, vagy képviselő útjáni megjelenés tehát kötelesség. Ennek elmulasztása szankciót vonhat maga után (költségek).

Ha a fél megjelenése nem szükséges ahhoz, hogy a bíróság az anyagi igazságnak megfelelően döntést hozhasson, a felet nem is idézi a bíróság, hanem csak értesíti. Ilyen esetben a mulasztás természetesen nem jár szankcióval.⁴

3. A Polgári Perrendtartás — nevéből is első pillanatra kitűnően — a polgári peres eljárás rendjének megállapítására hivatott. A per mint államhatósági eljárás, valamiféle „rend” megvalósítása nélkül elképzelhetetlen. A „rend” — így az „eljárás rendje” is — szűkegképpen feltételezi és megkívánja, hogy a vele kapcsolatos jogok és kötelezettségek nem korlátlanul, nem gátlástalan áradással, hanem nagyon is pontosan körülhatárolt korlátok, illetve keretek között gyakorolhatók.⁵

A mulasztás általános szabályozásának elvi alapja az, hogy a felek a perbeli jogaikat *jóhiszeműen* kötelesek gyakorolni, kötelesek a reájuk háruló megfelelő perbeli cselekményeket elvégezni és közreműködni a bírósággal az igazság kiderítésében.⁶

A Pp. 5. §-a kimondja: „Minden olyan eljárás, cselekmény vagy magatartás, mely a per elhúzására vagy az igazság kiderítésének megghiúsítására irányul vagy erre vezethet, *ellentétes ajóhiszemű eljárás elvével*.” Ez rosszhiszemű pervitel, melyet meg kell akadályozni,

³ Farkas J.: i. m. 1953.

⁴ Farkas J.: i. m. 1953.

⁵ Novák I.: A felek eljárási jogainak korlátai a Pp. rendszerében. Jogtud. Közl. 1974.

⁶ A polgári perrendtartás magyarázata 595. o.

melynek megvannak a bírság-szankciói [Pp. 5. § (2), (3) és (4) bek.] továbbá a törvényben meghatározott egyéb jogkövetkezményei.

A tárgyaláson való megjelenés elmulasztása tulajdonképpen csorbát ejt a szóbeliség, illetve közvetlenség elvén is.

II. A mulasztás szabályozásának rövid történeti áttekintése - a praesumptiós elméletek

A mulasztást már a *római perjog* is ismerte. A római per felfogása szerint *litis contestatio* (alperes perbebocsátkozása) nélkül ítélet nem volt lehetséges. Ezért volt az alperesnek kötelessége a perbebocsátkozás, a *iudicium* meghozatalában való pozitív közreműködés.

A *kánonjogban* a „*contumax*”-fogalom (bírói parancs elleni engedetlenség) még további értelmet nyert: a *contumacia* itt már a bírói parancs ellen való, *büntethető engedetlenség* jelentőségét nyeri el. A mulasztási következmények azonban csak kérelemre szabhatók ki.

A kánonjoggal egyidejűleg fejlődött *germánjog* is az alperes makacsságát, a perben való részvételének elmulasztását súlyosan büntette.

A római, kánon és a germán perjog elemeiből fejlődött ki a *német közönséges perjog*, a gemeines Civilprozessrecht.⁷

A régebbi *magyar perjogban* a mulasztásnak a következménye még büntetés. A későbbi magyar perjog már nem ismeri a perbebocsátkozási kényszert, hanem annak elmulasztásához különféle joghátrányokat fűz.

1. A beismerés vélelmével operáló perrendtartások úgy rendelkeznek, hogy az alperes mulasztása esetén a felperes kereseti tényállításait az alperes által beismertnek, illetve valónak kell tekinteni⁸ (*ténybeismerési fikció*). Ez az elmélet a különböző burzsoá perrendtartásokban kis eltérésekkel érvényesült.

Tiszta formájában érvényesült ez az elv például a német ZPO jogában.

Ennek további megszorítása volt az, hogy a felperes tényállításait csak akkor kellett valóknak elfogadni, ha azokat a felperes előadásai és bizonyítékai meg nem erőlténítették. (Így szabályozta ezt az osztrák ZPO, s így az 1868:LIV. törvénycikkünk, valamint a sommás eljárásról szóló 1893:XVIII. tc. is.)

Tulajdonképpen a beismerés vélelmével operáló perrendtartásaink a *kereset szubsztanciálásának elvét* érvényesítik, amely szerint felperesnek a keresetlevélben részletesen meg kell jelölni azokat a tényeket, melyekből a felperes az érvényesített jogot származtatja.

2. Az 1911. évi I. tv-ünk (RPP.) már szakít ezzel az állásponttal, és helyette a *jogelismerési fikciót* fogadja el. A jogelismerési fikció azt jelenti, hogy a bíróság a mulasztást úgy tekinti, mintha alperes megjelent volna és a vele szemben támasztott kereseti követelést elismerte volna, amikor is az alperes a kereseti kérelemhez képest marasztaltatik. „Ha a perfelvételi határnapot az alperes mulasztja el, őt a felperes kérelméhez képest ítélettel el kell marasztalni.” [Mulasztási ítélet, RPP. 440. § (1) bek.]

Az elismerés vélelmét azok a törvények teszik magukévá, amelyek elegendőnek tartják a kereset individualizálását. A *kereset individualizálásának elve* abból áll, hogy a felperes keresetében csak annyit adjon elő, amennyi szükséges ahhoz, hogy a keresetben érvényesíteni kívánt jog minden más jogtól megkülönböztethető legyen.⁹

A praesumptiós elméletek egy vélelmezett tényre (beismerés) vagy jognyilatkozatra (elismerés) alapítják a mulasztási ítéletben foglalt érdemi döntést. A *praesumptiós elmélet szerint az érdemi marasztalás alapja nem a mulasztás, hanem egy vélelmezett tény, amelyet a bíróság köteles valónak elfogadni.*

⁷ Váradi Béla: A perbeli mulasztás jogi természete és szabályozásának irányelvei, Bp. 1942.

⁸ Varga Gyula: A bírósági meghagyás a polgári perben. Magyar Jog, 1973/3. sz.

⁹ Váradi: i. m.

Az alperes távolmaradásának az első tárgyalásról több oka lehet. Csak egyik ok az, hogy nem kíván védekezni, mert a felperes által állított tényeket beismeri, vagy mert a keresetben érvényesített jogot elismeri. A praesumptiós elméletek a mulasztás okai közül csak egyet ragadnak ki, és a mulasztás egyéb okait az elméleti megalapozásnál mellőzik.

Elméletileg helytelen tehát a mulasztás jogkövetkezményeit a mulasztás okától függővé tenni akkor, amikor a jogkövetkezmény alkalmazásakor a bíróság csak a mulasztás tényét észleli, de nem ismeri a mulasztás tényleges okát. A mulasztás jogkövetkezményeit itt is és más perbeli cselekmény elmulasztása esetén is, nem a mulasztás vélt vagy valóságos oka váltja ki, hanem a mulasztás ténye, mert a bíróság csak ezt észleli. A mulasztás, a távolmaradás okának csak az igazolásnál lehet jelentősége, tehát nem a jogkövetkezmények beálltát, hanem azok elhárítását befolyásolhatja.

Ezeknek az elméleteknek cáfolatát jelenti gyakorlatilag minden ellentmondás, mert ellentmondás esetén a mulasztás oka nyilván nem a beismerés vagy az elismerés volt. (Nem a mulasztás enged arra következtetni, nagy valószínűséggel, hogy az alperes nem kíván védekezni, hanem az ellentmondás elmaradása. Ez ugyanis az esetek többségében a követelés elismerése vagy a kereseti tényállítások beismerése miatt következik be. Vélelmet tehát az ellentmondás elmaradására lehetne kellő valószínűséggel alapozni.)

A mi polgári perrendtartásunk — helyesen — nem nyúlt a vélelem eszközéhez. Az elméleti megalapozásnál is el kell vetnünk mint spekulatív, a tények által alá nem támasztott megoldást.¹⁰

III. A mulasztás szabályozása hatályos jogunk szerint

A mulasztás perjogi szabályozásának és a mulasztás elméleti konstrukciójának nehézsége éppen abban áll, hogy a különböző, egymástól eltérő, más és más megítélés alá eső perbeli nemtevésekből kell a mulasztás egységes intézményét kialakítani. Minden olyan felfogás, amely a mulasztásnak csak az egyik oldalát veszi figyelembe, mulhatatlanul egyoldalú, és a hibák forrásául szolgál. Ebben a hibában szenved a számos régi elmélet közül a mulasztót ténybeismerőnek vagy jogelismerőnek vagy tagadónak tekintő fikciós elmélet, éppen úgy, mint a mulasztót perelhúzóknak minősítő, büntetést érdemlőségét aláhúzó még régebbi „elماكacsoló” felfogás. A mulasztás Pp-beli új szabályozásának érdeme, hogy jóval több esetben lehetséges a bizonyítás, mint eddig. Az új szabályozás ugyanis a valóságnak megfelelő tényállás kiderítését kedvezményezi, nem engedi, hogy ezt az alperesnek az első tárgyaláson történő mulasztása egyszerűen kizárja.¹¹

I. A perbeli mulasztás általános szabályozása Pp-nkben

A szocialista perrendtartásokban a mulasztás következményeinek szabályozásánál két szempont irányadó. Az egyik szempont az, hogy mulasztás által anyagi jogaiban ne érje a felet aránytalan hátrány, és ne lehessen az álmulasztás burkolt jogügyletek kötésére alkalmas. A másik szempont viszont a perek gyorsaságának szempontja. Nem engedhető meg, hogy a mulasztó fél a másik felet megakadályozhassa abban, hogy kellő időben jogvédelmet nyerhessen.

Ezek a szempontok érvényesülnek perrendtartásunkban is.

A mulasztás általános következménye, hogy a fél az elmulasztott perbeli cselekményt többé hatályosan nem teljesítheti, kivéve, ha a törvény másként rendelkezik [105. § (1) bek.].

¹⁰ Varga: i. m. 1973.

¹¹ Móra Mihály: A mulasztás, a szünetelés és a bizonyítás egyes vitás kérdései a polgári perben. Magyar Jog, IV-1957.

A mulasztás következményei általában — azaz, ha a törvény másképp nem rendelkezik — a bíróság előzetes figyelmeztetése nélkül is beállanak. Itt azonban figyelemmel kell lennünk a Pp. 3. § (1) bekezdésében foglalt általános rendelkezésre. Ez a szabály a felek kitanításának szocialista perjogi alapelvét realizálva a bíróságnak kötelességévé teszi, hogy — különösen a peres eljárásban járatlan feleket — tájékoztassa egyes cselekményeik elmulasztásának következményeiről.

A törvény előre meghatároz bizonyos eseteket, amikor az objektíve megállapított mulasztás nem tekinthető mulasztásnak, mert a felet szubjektív felelősség nem terheli. Ezek a törvényben meghatározott és rögzített eseteken kívül, ha a fél vagy képviselője valamely határnapon hibáján kívül nem jelent meg, vagy valamely határidőt hibáján kívül elmulasztott, a mulasztás következményei beállnak ugyan, de azok orvosolhatók ún. *igazolással*.¹²

Az általános következményeken kívül még egyéb *különös következményei* is vannak az egyes perbeli mulasztásoknak, melyeket a Pp. egységesen nem szabályoz ugyan, azonban egyes rendelkezéseiben az egész perrendtartásban elszórvva intézkedik ezekről (pl. Pp. 57. § (1) bek.; 201. § (3) bek.).

A mulasztás a főkövetkezmenyen kívül rendszerint *mellékkövetkezmennyel* is jár. A legfontosabb mellékkövetkezmeny a *költségben való marasztalás*. A Pp. 80. § (2) bekezdése szerint az a fél, aki valamely határnapot vagy határidőt mulaszt, az ebből származó költségeinek megtérítését nem igényelheti pernyertessége esetén sem. További mellékkövetkezmeny lehet a Pp. 5. § (3), (4) bekezdései alapján a mulasztó félnek *pénzbírsággal* való sújtása.

2. A határnap elmulasztásának következményei, a tárgyalás elmulasztása

A tárgyalás elmulasztásának fogalma előtt a tárgyalás fogalmát célszerű meghatározni. *Tárgyaláson* a polgári peres eljárásban a bíróságnak előre meghatározott időpontban (határnapon) és helyen tartott, rendszerint nyilvános ülését értjük, amelyen a felek és más perbeli személyek részvételével, a kétoldalú meghallgatás elvének szóbeli jellegű megvalósulásával a peres ügy megvizsgálása és eldöntése történik.¹³

A magyar jogi szakkifejezés tárgyaláson nemcsak az egyes határnapokon megtartott bírósági tárgyalásokat, hanem a per összes tárgyalási határnapján megtartott tárgyalások összességét is érti.

A *tárgyalás szerkezetét* tekintve a kontinentális jogrendszerek két alaptípust különböztetnek meg. Az egyik az osztott, a másik pedig az egységes tárgyalás rendszere. Ezek valamelyike, vagy a kettő kombinációja valósul meg a különböző jogrendszerek perrendtartásaiban.

Az *osztott tárgyalási rendszer* lényege, hogy az elsőfokú eljárásban a per tárgyalásának folyamatát megosztja (elmetszi) két egymástól időben és céljában is elkülönülő részre. Az első rész a perfelvételi (peralapítási) szakasz, a másik pedig az érdemi tárgyalás szakasza. Ennek a legmerevebb megoldása az olyan osztott tárgyalási rendszer, amelynél a perfelvételi határnapon egyáltalán nem lehet a per érdemében tárgyalni, míg azokat a kérdéseket, amelyeket a perfelvételi határnapon kellett volna tárgyalni, az érdemi tárgyaláson felvetni sem lehet. (A gyakorlatban ilyen merev megoldás nemigen érvényesül.)

Az osztott tárgyalás célja és értelme mind elméleti, mind gyakorlati szempontból pro és contra vitatott. Elméleti szempontból értékelhető, hogy a per alapítását, annak keletkezését tisztán elválaszthatja a per lebonyolításától. A perjogviszony létrejöttét viszont for-

¹² Farkas J.: i. m. 1953.

¹³ Farkas József: A tárgyalás elmulasztásának következményei; a következmények elkerülése és elhárítása a magyar polgári peres eljárásban. Magyar jog 1983/2. sz.

mális perbeli cselekményekhez köti és a percezura merev alkalmazása túllépheti azt a határt, ahol a megkívánt eljárási forma már formalitássá válik. Gyakorlati szempontból pedig azt a tényt kell értékelni, hogy a perfelvételi tárgyalás mintegy „megszűri” az ügyeket, lehetőséget ad bizonyos esetben a gyorsabb befejezésre. Ugyanígy a mulasztással kapcsolatban alkalmazott szankciók is egyszerű megoldáshoz vezetnek az ilyen osztott tárgyalás esetén.

A másik alaptípus, az *egységes tárgyalási rendszer*, nem különböztet peralapító és perlebonyolító szakaszok között, nem alkalmaz cezurat, ennek megfelelően itt nincs perfelvételi és érdemleges tárgyalás. Lehet már az első tárgyaláson is az ügy érdemében tárgyalni attól függetlenül, hogy ebben a rendszerben is lehetőleg az első tárgyalásra vagy az első tárgyalásokra kell koncentrálni a nem érdemi, permegszüntetési stb. kérdéseket, illetve permegszüntetési módokat.¹⁴

A mi polgári perrendtartásunk az egységes tárgyalási rendszert valósítja meg. Ezen belül a perbeli cselekmények ésszerű sorrendjének meghatározását a pervezetés körébe utalja, amelyet az elnök (egyesbíró) realizál. Lehetővé teszi az ügy folyamatos tárgyalását, ezért azonnal tárgyalhatja az ügyet érdemben is.

Az első tárgyalás és a folytatólagos tárgyalás az egységes tárgyalási rendszerben az érdemi tárgyalás részei. Időben azonban elkülönülnek, és ennek megfelelően az egységes tárgyalás belső tagozódását jelentik. Fontos ez az elhatárolás főleg a tárgyalás elmulasztásának következményei szempontjából.

A tárgyalásnak valamelyik fél részéről történő elmulasztásáról akkor beszélhetünk, ha az érintett fél szabályszerű idézés ellenére nem jelenik meg a tárgyalási határnapon.

Akkor tekintjük meg nem jelentnek a felet, ha sem személyesen, sem az arra jogosult képviselője útján nem vesz részt a tárgyaláson. A szabályszerű idézés ténye az előfeltétele annak, hogy a tárgyalás elmulasztásáról egyáltalán beszélhessünk.

A tárgyalás elmulasztásának jogkövetkezményei különbözőek attól függően, hogy

- a) az első vagy a folytatólagos tárgyalást mulasztották-e el;
- b) mindkét fél mulasztotta-e el a tárgyalást vagy csak az egyik;
- c) a mulasztó fél a felperes vagy az alperes;
- d) a mulasztó felperes előzőleg kérte-e vagy nem a tárgyalás távollétében történő megtartását.

A mulasztás jogkövetkezményei tehát több körülményhez igazodnak, a mulasztás szankciórendszere igen összetett. Az első tárgyalás elmulasztásának jogkövetkezményeit szankcionálja a legszigorúbban a perrendtartás. Az első tárgyalásnak mind a felperes, mind az alperes mulasztása szempontjából jelentősége van, ezért az első tárgyalás fogalmát is célszerű tisztázni.

Első tárgyalásnak azt a tárgyalást kell tekintenünk, amelyre a) a keresetlevél benyújtása után a bíróság a feleket b) első ízben, c) szabályszerűen megidézte és d) amelyet meg is tartott, illetve a megtartásának helye lett volna. Ebből értelemszerűen az következik, hogy ha erre a tárgyalásra a felek valamelyike nem vagy nem szabályszerűen volt megidézve, és emiatt a tárgyalást nem lehetett megtartani, hanem el kellett halasztani, az első tárgyalásnak ezt az újabb tárgyalást kell tekinteni.¹⁵

Az első tárgyalás elmulasztása felperes által

A Pp. 136. §-a (1) bekezdésének *eredeti szövege* szerint „ha az első tárgyalást a felperes mulasztja el, a bíróság *az alperes kérelmére* a pert megszünteti; ilyen kérelem hiányában az eljárás szünetel.” Felperes mulasztása tehát nem eredményez olyan bírói határozatot,

¹⁴ Farkas J.: i. m. 1983.

¹⁵ A polgári perrendtartás magyarázata 799. old.

mely kihatna az alperes és közte fennálló vagy legalább fennállottnak állított anyagi jogi jogviszonyra. A felperes mulasztása esetén tehát a felperest a per tárgyára ki nem ható kisebb hátrányok érik (így pl. a mulasztó felperes viseli az elmulasztott tárgyalás költségeit).

A Ppn. 37. §-ának (1) bekezdése feljogosítja a felperest arra, hogy egyoldalú nyilatkozatával a mulasztás következményeit elhárítsa magáról. Nevezetesen, amennyiben a felperes megelőzőleg kérte, hogy a bíróság a tárgyalást távollétében is tartsa meg, úgy a bíróság az alperes kifejezett kérelmére sem szüntetheti meg a pert, hanem — amennyiben az alperes jelen van és nyilatkozik — a tárgyalást meg kell tartania. Ilyen kérelmet a felperes előterjeszthet a keresetlevélben, de azt követően is. A lényeg az, hogy a kérelem a tárgyalás megnyitása előtt a tanács elnökéhez eljusson, és a tárgyaláson ismertethető legyen. A felperes mulasztásának szabályozásánál a törvény figyelemmel van az alperes azon indokolt érdekére, hogy a felperes mulasztása ne akadályozhassa meg őt abban, hogy legalább is negatív irányban jogvédelmet nyerjen. Az alperes indíthat a megszüntetésre irányuló kérelmével együtt a felperes ellen viszontkeresetet annak megállapítására, hogy a felperes keresetével érvényesíteni kívánt jog nem illeti meg. Ennek a viszontkeresetnek a tárgyalását a per megszüntetése nem akadályozza. [Pp. 159. § (2) bek.]

Az első tárgyalás elmulasztása alperes által

A Pp. elvetette a mulasztási ítéletet. Alapvető célkitűzései közé tartozott a *valóságos tényállás felderítésének és a polgári ítékezés időszerűségének* biztosítása. A törvény miniszteri indokolásából az tűnik ki, hogy a mulasztási ítélet elvetése „okszerű következménye az anyagi igazság kiderítésének, az annak megfelelő döntés hozatalára irányuló elvnek”. Az adott okot a mulasztási ítélet hozatalának megszüntetésére, hogy elméletileg nem tartották összeegyeztethetőnek a valóságos tényállás kiderítésére irányuló törekvést az alperes tárgyalás-mulasztásának érdemi marasztalást eredményező szankcionálásával. A Pp. eredeti 136. §-ának (2) bekezdése ezért úgy rendelkezett; hogy ha az első tárgyalást az alperes mulasztja el, *a bíróság a tárgyalást az ellenfél kérelmére megtartja*. Ez a rendelkezés lehetővé tette, hogy a bíróság érdemi határozatot is hozhasson a bizonyítási eljárás eredménye alapján. (Ezzel az alperes tárgyalás-mulasztása olyan szankció nélkül maradt, amely az alperest aktív részvételre sarkallta volna.)

Már a Pp. hatálybalépését követő néhány év után a bírói gyakorlat rámutatott arra, hogy az alperesnek az ügy érdemi elbírálására kiható hátrányok nélkül lehetősége volt arra, hogy a folytatólagos tárgyalások valamelyikén, esetleg csak az általa benyújtásra kerülő fellebbezésben nyilatkozzék először a keresetre. Ez a rendelkezés módot adott az alperes passzivitására az egész első fokú eljárás során. Végül is az alperes passzivitása nemcsak a gyors ítélezést, de a valóságos tényállás felderítését is akadályozta.¹⁶

Ebben az időben többen próbálkoztak különböző megoldások keresésével.

Egyre jobban felerősödtek azok a vélemények, melyek a mulasztási ítélet vagy valami ahhoz hasonló intézmény feltámasztásának szükségességét hirdették, és bírálták az 1952. évi III. tv. mulasztási rendszerét. (Bacsó, Farkas, Varga, Szilbereky)

Tehát a legnagyobb problémát az jelentette, hogy nem állt összhangban az alperes mulasztásának szabályozása azzal a célkitűzéssel, amit a Pp. felállított. Nevezetesen a gyors ítélezéssel, s ugyanakkor a valóságos tényállás felderítésének követelményével.

Az ellentétnek a feloldása az alperes aktivitásának és közreműködésének fokozásával volt elérhető. Ez a tapasztalati felismerés vezetett el a bírósági meghagyás bevezetéséhez,

¹⁶ Varga Gyula: i. m. 1973.

amely némi változtatással a mulasztási ítélet feltámasztását jelentette. Bevezetése mellett szólt az elmondottakon kívül az is, hogy meg kellett teremteni a felperes és az alperes tárgyalás-mulasztásának következményei közötti összhangot.¹⁷

A BÍRÓSÁGI MEGHAGYÁS

A Pp. III. novellája, az 1972. évi 26. tvr. vezette be a *bíróági meghagyás* intézményét.

A tvr. lehetővé teszi, hogy az első tárgyalást elmulasztó alperessel szemben a bíróság — a törvényben megállapított feltételek mellett — a mulasztás ténye alapján hozzon a keresetben foglaltaknak megfelelő marasztaló határozatot.

Ezen kívül a költségeken felül a bíróság a mulasztó felet külön jogszabály szerint, pervesztességére tekintet nélkül, *illetékbírság* fizetésére is kötelezheti, valamint a mulasztóval szemben alkalmazható *pénzbírság* összegét is felemeli a novella.¹⁸

A bírósági meghagyás *célja* az alperes perviteli felelősségének fokozása, hogy az alperes már az első tárgyaláson kénytelen legyen nyilatkozni a keresetre, és — védekezése esetén — terjesszen elő bizonyítási indítványt is, vagy egyéb módon — elismerés, beismerés — segítsen elő a megalapozott és gyors döntést.

A bírósági meghagyás *jogi természetét* tekintve egy meghatározott perbeli cselekmény elmulasztásának egyéb feltételekhez is kötött szankciója, hátrányos jogkövetkezménye. A mulasztás szankciói közül a legsúlyosabb, mert az ügy érdemére kiható szankció.

A bírósági meghagyás a *bíróság érdemi határozata*, amelynek joghatása jogerőre emelkedése után azonos az ítéletével. A meghagyás elnevezés az ítélettel — mint ugyancsak érdemi döntéssel — szemben azt a különbséget fejezi ki, hogy a meghagyás nem a bizonyítékok mérlegelése alapján született érdemi határozat, mint az ítélet, hanem a mulasztás szankciója. Ítéletnek ugyanis csak a bírói mérlegelésre alapított érdemi döntést lehet nevezni, amely a 212. § helyes értelmezéséből logikusan következik.¹⁹ A választóvonal az ítélet és a meghagyás között tehát abban van, hogy az előbbi törvényi előfeltételei változatlanok, bírói ítélet csak a valóságnak megfelelő tényállás alapján születethet, az utóbbira pedig akkor kerülhet sor, ha az ítélethozatalhoz szükséges adatok nem állnak rendelkezésre.²⁰

A bírósági meghagyás intézménye szervesen beleépül a Pp. mulasztási rendszerébe azzal a sajátossággal, hogy a mulasztás jogkövetkezményeinek elhárítására általában nem az igazolás, hanem egy speciális perorvoslati eszköz: az ellentmondás szolgál, amely megakadályozza a bírósági meghagyás jogerőre emelkedését.

A bírósági meghagyás kibocsátásának feltételei

A mulasztási ítélet és a bírósági meghagyás intézménye sok hasonló vonást mutat, de nem egy különbséget is találunk közöttük.

A bírósági meghagyás kibocsátásának az alperes mulasztásán kívül más előfeltételei is vannak. A bírósági meghagyás kibocsátása a következő *hat feltétel* együttes fennállása esetén kötelező. E hat feltétel közül három pozitív és három negatív jellegű. Az első öt feltételt a Pp. 136. § rendelkezése, a hatodik feltételt a miniszteri indokolás tartalmazza.

¹⁷ Varga: i. m. 1973.

¹⁸ Az 1972. évi 26. tvr. általános indoklásából

¹⁹ A polgári perrendtartás magyarázata I. 802. old.

²⁰ Hegyvári Sándor: Gondolatok a bírósági meghagyásról. Magyar jog 1973/3. sz.

Tehát bírósági meghagyás kibocsátása kötelező, ha

1. az alperest szabályszerűen idézte a bíróság,
2. az első tárgyaláson az alperes nem jelent meg,
3. az alperes írásbeli védekezést nem terjesztett elő,
4. a felperes a bírósági meghagyás kibocsátását kérte,
5. a 130. § (1) bek. i. pontja alkalmazásának és a per megszüntetésének nincs helye,
6. a kereseti követelés a keresetlevélből kitűnően nem látszik aggályosnak.

A feltételek megléte esetén a kötelező kibocsátás alól csak a 136. § (4) bekezdése jelenthet kivételt, vagyis ha a bíróság tanút vagy szakértőt is megidézett az első tárgyalásra. Ilyenkor a bíróság a bizonyítás eredménye alapján ítéletet is hozhat.

Általános szabály, hogy minden ügyben helye lehet az első fokú eljárásban meghagyás kibocsátásának, kivéve, ha azt a törvény kifejezetten kizárja. [Pp. XV—XVIII. fejezet, 335. §; 345. § (1) bek; 355. § (1) bek; 365 § (3) bek.]

A kereseti kérelemnek megfelelő marasztalás

A Pp. 136. §-ának (2) bekezdése szerint a bíróság az első tárgyalást elmulasztó alperest a felperes kérelmére *az idézéssel közölt kereseti kérelemnek megfelelően* kötelezi bírósági meghagyással, egyben marasztalja a felperes költségeiben. Ebből a rendelkezésből következik, hogy a bírósági meghagyás kibocsátása feltételezi a kereseti kérelemnek az alperessel való előzetes közlését.

Hasonló a helyzet a keresetnek a tárgyaláson történt megváltoztatása esetén: ez is szükségessé teszi a megváltoztatott keresetnek az alperessel való közlését.

A PK 400. sz. kollégiumi állásfoglalás szerint nem sérti azonban az alperes érdekét, ha a keresetváltoztatás csupán a kereset leszállításában áll, és ezt vele nem közölték. Ha azonban a felperes a keresetlevélben az alperessel közölt keresetét felemeli vagy újabb kereseti kérelmet terjeszt elő, ezt feltétlenül közölni kell az alperessel, enélkül a bírósági meghagyás nem bocsátható ki. A bírósági meghagyást a mulasztás tényének megállapításán kívül *indokolni nem kell*. [136. § (3) bek.] A jogerős bírósági meghagyásnak ugyanaz a hatálya, mint a jogerős ítéletnek.

Ellentmondás

Az ellentmondás a bírósági meghagyással szemben igénybe vehető *rendes, nem fellebbezési perorvoslat*. Élhet vele bármelyik fél a meghagyás kézbesítésétől számított 15 nap alatt. Ezt a Pp. 136/A. §-a tartalmazza, melyet az 1972. évi 26. sz. tvr. 23. §-a iktatott be a törvénybe. A meghagyással szemben tehát fellebbezésnek nincs helye. Ehhez képest az ellentmondás a fellebbezéssel, mint általános perorvoslattal szemben *speciális perorvoslatnak* tekinthető.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy az ellentmondás intézményét a fizetési meghagyásos eljárásban is megtaláljuk, de míg a bírósági meghagyással szemben igénybe vehető ellentmondás *rendes perorvoslat*, addig a fizetési meghagyással szemben igénybe vehető ellentmondás, lévén szó nemperes eljárásról, *jogorvoslatnak* minősül.

Az ellentmondás jogkövetkezményei

A törvény a 136/A. § (1) bekezdésében mindössze annyit ír elő: „A kellő időben benyújtott ellentmondás esetében a bírósági meghagyást kibocsátó bíróság a per tárgyalására új határnapot tűz ki.”

Ebből a rendelkezésből következik, hogy az ellentmondás:

- a) mint minden rendes perorvoslat megakadályozza a megtámadott határozat jogerőre emelkedését,
- b) mint speciális perorvoslat azonban nem fellebbviteli jellegű, hanem visszahelyezi az eljárást a mulasztás előtti állapotába, és az első fokú eljárást folytatni kell.
- c) a bírósági meghagyás a szabályszerűen benyújtott ellentmondás folytán hatályát veszti, ezért azt a bíróságnak nem kell külön határozattal hatályon kívül helyezni. (PK 400. sz. kollégiumi állásfoglalás f.) pontja.)

Az ellentmondás és az igazolás viszonya

Az alperes tárgyalás-mulasztásának több hátrányos következménye van.

Ezek:

- a meghagyás kibocsátása
- az ellentmondás illetéke (a megtámadott összeg, érték 3%-a)
- valamint az, hogy az alperes sem az ellentmondás illetékét, sem az első tárgyalás költségeit nem háríthatja át a felperesre, még akkor sem, ha pernyertes lesz.

Az ellentmondás, mint a meghagyás elleni rendes perorvoslat, ezek közül csak a bírósági meghagyást hatálytalanítja. A két utóbbi mulasztási többletkövetkezmény, ha igazolásnak nem lenne helye, a *vétlenül* mulasztó felet is sújtanák, holott ez ellentétben állna a Pp. 107. szakaszának rendelkezéseivel, és a bírósági meghagyás céljával is.

Az igazolás a vétlen mulasztás orvoslásának általános lehetősége, a mulasztás hátrányos jogkövetkezményeinek elhárítására szolgáló intézmény. Így tehát az említett mulasztási többletkövetkezmények csak az igazolással háríthatók el. A két intézmény eltérő jellegéből következik, hogy nem helyettesíthetik egymást, és együtt alkalmazásuk nem kizárt.

A Pp. 136/A. szakaszának (3) bekezdése szerint „Ha az alperes az ellentmondás alapján kitűzött újabb határnapot is elmulasztja, a bíróság a korábbi meghagyást hatályában fenntartja, és az alperest az újabban felmerült költségekben is marasztalja. E meghagyás ellen sem ellentmondásnak, sem fellebbezésnek nincs helye.”

Vitatott volt, vajon *igazolásnak lehet-e helye, ha az alperes ezt az újabb határnapot mulasztja el?*

Varga Gyula egyik cikkében arra a megállapításra jut, hogy a 136/A. § (3) bek. kizárja mind az ellentmondás, mind az igazolás lehetőségét. Szerinte az igazolás kizártsága logikusan következik abból a rendelkezésből, hogy a törvény kizárja az ellentmondás lehetőségét is, vagyis azt a speciális jogorvoslatot, amely egyedül alkalmas a bírósági meghagyás jogerejét megakadályozni.²¹

A mi véleményünk ezzel ellentétes. Kapcsolódunk ahhoz az állásponthez, miszerint az új határnapnak az alperes részéről történt elmulasztása ellen lehet helye igazolásnak, s ennek a 106. § (2) bek. c. pontja nem lehet akadálya.²² E törvényhely szerint igazolásnak nincs helye, ha a fél az igazolási kérelem folytán kitűzött újabb határnapot mulasztja el.

Véleményünk szerint itt a következőkről van szó: Az alperes előzőleg határnapot mulaszt, ezért bírósági meghagyás kibocsátására kerül sor. Ezután ellentmondással él, s az ellentmondás folytán kitűzött újabb tárgyalást is elmulasztja. A bíróság a meghagyást hatályában fenntartja, és ekkor nyújt be az alperes a mulasztása miatt igazolási kérelmet. Véleményünk szerint, mivel ebben az esetben nem az igazolási kérelem folytán kitűzött újabb határnap elmulasztásáról van szó, a mulasztás orvoslásának ilyen formában nincs akadálya.

²¹ Varga: i. m. 1973.

²² Hegyvári Sándor: i. m. 1973.

A folytatólagos tárgyalás elmulasztása

A Polgári Perrendtartás 136/B. §-a tartalmazza. A folytatólagos tárgyalás elmulasztásához *enyhébb következmények* fűződnek, hiszen az első tárgyalás megtartása már bizonyos kereteket ad a per lefolytatásához. Nem biztos, hogy a folytatólagos tárgyaláson való meg nem jelenés a per lefolytásának feltétlenül akadálya.²³ Ha a folytatólagos tárgyalást a *felek bármelyike* mulasztja el, a bíróság a *jelenlevő fél* kérelmére a tárgyalást megtartja. Megtartja a tárgyalást akkor is, ha *egyik fél sincs jelen*, de a felperes előzőleg kérte a tárgyalás távollétében való megtartását. E szabályozás alól kivétel az a folytatólagos tárgyalás, amelyet a bíróság az ellentmondás folytán tűzött ki, és amelyet az alperes elmulasztott. Ebben az esetben ugyanis csak a kibocsátott bírósági meghagyás hatályban tartásáról dönthet a bíróság, halasztásnak nincs helye. [136/B. § (1) bek.]

Az eljárás szünetelése, mint mulasztási jogkövetkezmény

A Pp. 137. § (1) bekezdés b) pontja szerint az eljárás szünetel, ha a felek közül *bármelyik tárgyaláson* egyik fél sem jelenik meg, vagy a megjelent fél az ügy tárgyalását nem kívánja, illetőleg nyilatkozatot egyáltalán nem tesz. *Nincs helye* szünetelésnek, ha a felperes bármelyik előbb említett esetben a tárgyalás távollétében való megtartását kérte. Ilyen esetben ugyanis a felperes nem tekinthető mulasztónak. (Ezt a rendelkezést egyébként az 1954. évi VI. törvény, a Pp. első novellája iktatta be.)

Szünetel az eljárás akkor is, ha a bírósági meghagyással szemben benyújtott ellentmondást követő tárgyaláson *egyik fél sem* jelenik meg, és a felperes nem kérte a tárgyalás távollétében való megtartását. A felperes mulasztása ugyanis nem maradhat minden jogkövetkezmény nélkül. Ilyen esetben nincs helye a bírósági meghagyás hatályában való fenn tartásának. [PK 400. sz. állásfoglalás g) pontja].

De lege ferenda

1982 decembere óta folyik egy széles körű kodifikációs munka, melynek célja a polgári eljárás átfogó újraszabályozása. Ezt többek között az a körülmény teszi indokolttá, hogy a jelenlegi eljárás nem eléggé hatékony, különösen kedvezőtlen pedig az időszerűsége. A jogirodalmi életben ehhez kapcsolódóan rendkívül széles, néha szokatlan hevességű vita bontakozott ki.

A felek, különösen az alperes tárgyalásmulasztásának, illetve jogkövetkezményeinek jelenlegi szabályozása a többségi álláspont szerint jó, jelentősebb változtatásra nincs szükség. A bírósági meghagyás intézményét illetően mégis vannak eltérő javaslatok, de általánosságban elmondhatjuk, hogy bevált az alkalmazása. „Ennek a szankciónak már a lehetősége önmagában hozzájárult ahhoz, hogy a vele való „fenyegetettség hatására is javult az alperesek perbeli magatartása, a tárgyaláson megjelennek vagy írásbeli védekezést terveztenek elő.”²⁴

Érdemes megemlíteni, hogy van olyan javaslat, amely kiszélesítené a bírósági meghagyás kibocsátásának lehetőségét. Eszerint kívánatos lenne, hogy az alperes a keresetlevél kézhezvételétől számított 15 napon belül legyen köteles a keresetlevélre nyilatkozni (ami állhat beismerésből, elismerésből, érdemi ellenkérelemből, stb.). A beismerő, illetve — hatályosan

²³ Farkas J.: i. m. Magyar jog 1983.

²⁴ Németh János: A polgári perjogunk fejlődése a felszabadulás óta. Magyar Jog 1985/3—4. sz.

— elismerő alperes, továbbá az olyan alperes terhére, aki hallgat, általános szabályként a bíróság meghagyást lenne köteles kibocsátani.²⁵

Elhangzott olyan vélemény is, miszerint megfontolandó lenne vizsgálat tárgyává tenni az 1952. évi III. tv.-el kiiktatott mulasztási ítélet újbóli feltámasztását, sőt a perfelvételi határnap illetve a perfelvételi tárgyalás visszaállítását.²⁶ Ennek a megoldásnak azonban a legfőbb hátránya az, hogy lelassítja az eljárást.²⁷

Egy megint más variáció szerint az alperes mulasztását a III. Ppn. már megfelelő szigorral szabályozta, amikor bevezette a bírósági meghagyást, ezt a jogintézményt azonban tovább kell fejleszteni. E javaslat szerint a nevét kell megváltoztatni, mégpedig mulasztási ítéletre. A bírósági „meghagyás” terminológia ugyanis köznyelvi értelemben sem fejezi ki azt, hogy ebben egy ítélettel azonos hatályú és értékű bírósági döntésről van szó, ezért már elnevezése miatt is nagy idegenkedés van tőle. (Csernok Gyula, Olasz Nándor, Nyíró Géza)

A magunk részéről azzal mindenképpen egyetértünk, hogy az eljárás hatékonysága növelésének, a perek gyors elintézésének előfeltétele a felek megjelenése és aktív közreműködése a perben. Ennek biztosítása érdekében megfelelő szigorral, hathatós szankciók alkalmazásával kell eljárunk a tárgyalásról távolmaradó féllel szemben. Különös jelentőséget kap ez az első tárgyalás alperes részéről történő elmulasztásánál, ahol a felperes keresetével szemben nem rendelkezik a bíróság az alperesi álláspont ismeretével.

Véleményünk szerint az, hogy az alperes mulasztására alapított szankciójellegű érdemi határozat a bírósági meghagyás vagy a mulasztási ítélet elnevezést kapja-e, nem döntő kérdés, hiszen mindkét kifejezés neve már utal arra, hogy itt nem egy valóságos felderített tényállásra alapított érdemi határozatról van szó. A magunk részéről talán szerencsésebbnek tartanánk a mulasztási ítélet megnevezést, s ez nem állna ellentétben a Pp. 212. § (1) bek.-nek meghatározásával sem, miszerint „a bíróság a per érdemében ítélettel, a per során felderült minden más kérdésben — ideértve a per megszüntetését is — végzéssel határoz.” Az nem vitatott kérdés, hogy az alperes mulasztására alapított határozat érdemi határozat, tehát nyugodtan kaphatná az ítélet elnevezést is.

A megkülönböztető „mulasztási” jelző pedig utalna arra, hogy ez a bíróságnak egy *speciális* érdemi határozata, mely a mulasztás tényén, nem pedig egy felderített tényálláson alapul. Ítélet elnevezése miatt viszont sokkal hamarabb érvényesülne szigora, sokkal inkább tudatosulna érdemi szankciós ereje, és így nagyobb visszatartást jelentene a mulasztó alperessel szemben.

IV. A tárgyalás elmulasztásának szabályozása a környező szocialista államok perrendtartásaiban

A külföldi perjogokat vizsgálva azt állapíthatjuk meg, hogy a kontinentális kapitalista perjogok mind ismerik a mulasztási ítélet intézményét. A szocialista perrendtartások tárgyalás elmulasztására vonatkozó szabályait röviden az alábbiakban tekinthetjük át.

A *szovjet* polgári eljárásjog nem ismer mulasztási ítéletet. Az egyik fél távolmaradása akár az első, akár a folytatólagos tárgyaláson, legyen az alperes vagy felperes, nem gátolja az ügy tárgyalását. (Pe. 98. sza.) A fél távolmaradása esetében a bíróság mérlegelni tartozik azt a kérdést, lehet-e a szóban forgó ügyben a meg nem jelent fél távollétében tisztázni a felek tényleges jogait és kölcsönös jogviszonyait, és csak ennek a kérdésnek igenlő eldöntése után bírálja el az ügyet a felperes vagy az alperes távollétében.

²⁵ Gáspárdy László: A polgári perrendtartás átfogó újra szabályozása és a pertartamrövidítés néhány lehetősége. Magyar jog 1984/1. sz.

²⁶ Farkas József: A polgári eljárás átfogó újra szabályozása. Magyar jog 1984/1. sz.

²⁷ Szilbereky Jenő: Megjegyzések egy készülő törvénytervezet előkészítéséhez. Magyar jog 1984/4. sz.

Abban az esetben, ha a bíróság szükségesnek tartja a meg nem jelent fél személyes meghallgatását, a tárgyalást elnapolja. A feleknek ismételt idézés ellenére alapos ok nélkül való távolmaradása esetében a bíróság az eljárást végzéssel megszünteti. (Pe. 100. §)

A szovjet megoldáshoz hasonlóan a *Bolgár Népköztársaság* polgári perrendtartása is kimondja 107. §-ában, hogy a per a felek távollétében is tárgyalható. Természetesen csak akkor, ha a mulasztó fél szabályszerűen meg volt idézve.

Hasonlóan rendelkezik a *csehszlovák* eljárási törvény 77. §-a, mely szerint a felek távolmaradása nem akadályozza a pernek. A csehszlovák Pp. a fél tárgyalásmulasztása esetén a felek véltensége mellett is az eljárás folytatását rendeli. Lehetőséget ad azonban arra — ha a megidézett fél „igazolás nélkül” ismételten nem jelenik meg a tárgyaláson vagy a szakértőnél —, hogy a bíróság a felek elővezetését rendelhesse el.

A *lengyel* polgári perrendtartás részben eltérő a fentiektől. Ismeri ugyan a mulasztási ítéletet, de ez különbözik a burzsoá perrendtartások mulasztási ítéleteitől. A lengyel Pp. 345—354. cikkelyeiben szabályozza a mulasztási ítéletet. Eszerint, ha a szabályszerűen megidézett alperes nem jelenik meg az első tárgyaláson, vagy nem nyilatkozik (szó szerint: nem vesz részt), a bíróság mulasztási ítéletet hozhat. Ilyenkor a keresetben felhozott tényeket valószínűnek kell elfogadni (ténybeismerési fikció), kivéve, ha azok indokolt kételyt keltenek, vagy ellentétben állnak az ügy irataiban foglalt bizonyítékokkal.²⁸

Az 1961-ben módosított *jugoszláv* Pp. a lengyel perrendtartáshoz hasonlóan ismeri a mulasztási ítélet intézményét, de sokkal körültekintőbben szabályozza a mulasztási ítélet hozatalának feltételeit.²⁹

Az *NDK* polgári perrendtartásában csak a tárgyalás elmulasztására vonatkozó rendelkezéseket találunk, egyéb perbeli cselekmények elmulasztásának általános következményeiről nem esik szó. A felperes tárgyalásmulasztása esetén a bíróság ítéletet is hozhat, ha az ügy döntésre érett. Ha erre nincs lehetőség, elhalasztja a tárgyalást.

Ha a tárgyaláson egyik fél sem jelenik meg, a bíróság megszüntetheti az eljárást, de van lehetőség a tárgyalás megtartására és érdemi határozat hozatalára mindkét fél távollétében is. (32. §).

Ha az alperes nem jelenik meg a szóbeli tárgyaláson és képviselve sincs, a bíróság a tárgyalást megtarthatja és döntést hozhat, ha a keresetlevelet és az idézést az alperes részére kézbesítették. De lehetőség van új tárgyalási határnap kitűzésére is. (67. §)

A tárgyalás elmulasztása érdemi szankcióval nem járhat. Nincs helye mulasztási ítélet hozatalának, vagy a bírósági meghagyáshoz hasonló határozat hozatalának.³⁰

FRAU JUHÁSZ, ANIKÓ ZVOLENSZKI DIE FOLGEN DER VERHANDLUNGSSAUMUNG IN ERSTER INSTANZ — IM SPIEGEL DER ENTWICKLUNG DER GESETZGEBUNG

(Zusammenfassung)

Seit Dezember 1982 wurden weitverbreitete Kodifikationsarbeiten eingeleitet, die die umfassende Neuregelung des Zivilverfahrensrechts bezwecken. In Verbindung damit ist eine sehr wichtige Frage, wie die Aktivität, beziehungsweise das Versäumnis der Prozessparteien und die auf die Aufklärung des Tatbestandes gerichtete Tätigkeit in Zusammenhang gebracht werden können.

²⁸ *Farkas J.*: i. m. 1953.

²⁹ *Varga*: i. m. 1973.

³⁰ *Varga Gyula*: Az NDK új polgári perrendtartása. Magyar jog, 1976/1. sz.

Die Abhandlung erörtert die Möglichkeiten und die Sanktionen, die im Interesse der Verwirklichung dieses Zieles den Parteien gegenüber anzuwenden sind.

Die Bekanntmachung des wirksamen Rechtsmaterials befasst sich mit der rechtlichen Natur und mit den Folgen des Versäumnisses. Wenn der Beklagte die erste Verhandlung versäumt, erlässt das Gericht erster Instanz ein Zahlungsmandat, das dem Versäumnisurteil entspricht. Die Verfasserin stellt Vorschläge in Zusammenhang mit dieser Rechtsinstitution.

Abschliessend gewährt die Abhandlung einen Überblick über die Regelung des Verhandlungsversäumung in den Zivilprozessordnungen der umliegenden sozialistischen Staaten.